

Відгук

офіційного опонента **Бідюк Наталі Михайлівни**
на дисертаційне дослідження **Тронь Тетяни Володимирівни** «Підготовка майбутніх фахівців у сфері охорони кордону Сполучених Штатів Америки», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження зумовлена новими політичними, соціально-економічними та культурними реаліями в Україні та усьому світі, що посилюють значення військової освіти в суспільстві. Інтеграція України в міжнародний простір, її вихід на європейський та світовий ринок освітніх послуг потребує реформування системи правоохоронних органів, у тому числі й Державної прикордонної служби України, в світлі ідей неперервності, інтеграції і демократизації, а також виявлення перспективних орієнтацій і тенденцій у цій галузі. Проблема підготовки фахівців у сфері охорони кордону та вимоги до їхньої професійної компетентності є предметом уваги низки міжнародних організацій.

Дисертантка у своєму науковому пошуку показує, що вивчення та аналіз педагогічних здобутків зарубіжних країн, зокрема США, може стати цінним джерелом для осмислення прогресивних ідей щодо формування нової стратегії розвитку національної системи підготовки й підвищення кваліфікації майбутніх фахівців прикордонного відомства.

Вибір дисертанткою системи вищої освіти США продиктований культурно-історичними, сучасними суспільно-політичними, соціально-економічними трансформаціями американського суспільства. США – одна з країн, яка дійсно має багаторічно історію щодо зародження ступеневої освіти, незаперечні здобутки з професійної підготовки конкурентоздатних фахівців, у тому числі фахівців у сфері охорони кордону, зокрема Прикордонного патруля. Незважаючи на різні виклики та загрози національній безпеці на державному кордоні, країна вже давно зрозуміла, що її безпека залежить від рівня розвитку та якості системи освіти. Як соціальний інститут, система митно-прикордонної служби є складовою державної освітньої політики, реалізація якої забезпечується гнучкою законодавчо-нормативною базою, високим рівнем розвитку соціального партнерства, що уможливорює оперативне реагування на її динамічні зміни і сприяє забезпеченню стабільності в освітньому просторі американського суспільства. З урахуванням вище зазначеного актуальність та доцільність дослідження, визначені суперечності та шляхи їх розв'язання не викликають сумнівів та заперечень.

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту, тематиці наукової і науково-технічної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах науково-дослідної роботи «Теоретичні засади професійної підготовки фахівців у сфері охорони кордону США» (216-0160

№	Вх. №	1042
дату	12.03	2018 р.
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАСТУПЕННЯ		
НАДПСУ ім. Б.Хмельницького		

1), шифру спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Роль здобувача у виконанні цієї роботи полягає у з'ясуванні сучасних тенденцій такої діяльності, розробці рекомендацій щодо врахування позитивного американського досвіду фахової підготовки персоналу ДПСУ.

З урахуванням актуальності та доцільності теми дослідження не викликає заперечень логічно обгрунтований і педагогічно грамотно сформульований *науковий апарат* дослідження. Обгрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджується широкою джерельною базою (269 джерел, з яких –98 іноземною мовою), адекватним вибором та використанням комплексу методів дослідження (аналіз, синтез, систематизація, класифікація, узагальнення, ретроспективний аналіз, структурно-функціональний метод –компаративний аналіз, прогностичний метод та ін.). Робота має логічну і послідовну структуру (3 розділи), що адекватно відображає траєкторію руху теоретичного дослідження.

Найбільш значущі результати дослідження. Дисертанткою *уперше* виявлено організаційні, структурно-змістові та процесуальні особливості професійної підготовки майбутніх фахівців охорони кордону в американському освітньому просторі; визначено й охарактеризовано основні етапи становлення і розвитку Прикордонного патруля США; шляхом порівняльно-педагогічного аналізу підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США та України обгрунтовано можливості використання прогресивних ідей і позитивного американського досвіду в навчальних центрах підготовки військовослужбовців ДПСУ; охарактеризовано професійно-особистісні вимоги до майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США в сучасному соціально-політичному контексті розвитку професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методичних рекомендацій на основі досвіду США для підготовки майбутніх фахівців – військовослужбовців ДПСУ (на стратегічному, педагогічному, дослідницькому рівнях); методичних рекомендацій викладачам для підготовки курсантів навчальних центрів ДПСУ; удосконаленні змісту навчально-методичних матеріалів для проведення практичних занять з англійської мови професійного спрямування за темами «Перевірка документів», «Проведення огляду транспортних засобів», «Затримання порушників» для військовослужбовців ДПСУ, що навчаються за програмами підготовки «Молодший інспектор прикордонної служби України», «Інспектор прикордонної служби України», «Дільничний інспектор прикордонної служби України».

У **першому розділі** «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону» дисертанткою з'ясовано стан розробленості проблеми дослідження у педагогічній теорії та практиці; подано ретроспективний аналіз розвитку Прикордонного патруля США; окреслено професійно-особистісні вимоги до фахівців у сфері охорони кордону.

На підставі аналізу оригінальної літератури, законодавчих документів, дисертантка робить висновок, що безпеку кордону США забезпечує федеральна правоохоронна структура – Міністерство національної безпеки США. Безпосередню функцію захисту кордону США покладено на Митно-прикордонну службу, до складу якої входить Прикордонний патруль. Саме він здійснює захист сухопутних кордонів США. Процес його становлення і розвитку охоплює шість етапів. Заслуговують на увагу визначені вимоги (професійні та особистісні) та перелік функціональних обов'язків агентів ПП. Констатовано, що майбутні агенти Прикордонного патруля – фахівці у сфері охорони кордону США проходять підготовку в навчальних центрах.

У **другому розділі** «Організаційно-педагогічні та дидактичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США» дисертанткою подано загальну характеристику організації професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США; описано особливості змісту освітніх програм, структуру навчальних планів, етапи їхньої підготовки; проаналізовано форми, методи й технології професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США.

Тронь Т. В. слушно зазначає, що в американській соціально-педагогічній думці спостерігається поєднання наступності та новацій, що зумовлюють нові виклики.

Грунтовне опрацювання статистичних і інформаційних матеріалів, дало змогу дисертантці здійснити кількісний та якісний аналіз освітніх програм та навчальних планів і таким чином, широко схарактеризувати організаційні особливості підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону: умови добору кандидатів на навчання; варіативність, поетапність розроблення й упровадження програм навчання; трансформація навчальної діяльності у професійну, інтегративний характер побудови змісту професійної підготовки; забезпечення міждисциплінарної перспективи з орієнтацією на професіоналізацію підготовки; відповідність міжнародним, національним потребам і вимогам.

Особливий наголос зроблено на діяльності Федерального правоохоронного навчального центру (далі – FLETC), Академії Прикордонного патруля США у м. Артижа (штат Нью Мексико), а також на інших локаціях – у навчальних центрах, які розташовані в м. Глінко (штат Джорджія), м. Челтенгемі (штат Меріленд), м. Чарльстоні (штат Південна Кароліна). Результати аналізу діяльності навчальних центрів FLETC свідчать про високу якість і рівень забезпечення підготовки майбутніх агентів ПП, що відбувається за такими етапами: попередній курс фізичної підготовки, базова підготовка в академії (55 днів), стажування після закінчення академії під керівництвом наставника (близько 2-х років), стажування у підрозділах охорони кордону без наставника (до 2-х років) та курси підвищення кваліфікації (кілька місяців залежно від спеціалізації фахівця та рівня його підготовки).

У ході дослідження дисертантка акцентує увагу у пп.2.4. і 2.5. на особливостях кінологічної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону та особливостях підготовки майбутніх фахівців Берегової охорони.

Методичну і практичну цінність мають виявлені операційні механізми забезпечення підготовки, а саме: інтерактивні форми, (лекції, практичні заняття, рольові ігри, тренінги, семінари-інструктажі), методи (практичне виконання, демонстрація, Task-based Learning) і засоби (криміналістичні лабораторії, польові навчальні бази, автодроми, технічні засоби спостереження прикордонного контролю, засоби зв'язку та для дослідження документів, стимулятори, тренажери, автотранспорт, різні зразки водного транспорту, звукові, оптичні, механічні) навчання.

Закономірними та безперечно цінними є результати порівняльно-педагогічного аналізу підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США та України одержані у **третьому розділі** роботи. Дисертанткою цілком правомірно визначено критерії порівняння (цільовий, правовий, змістовий, діагностичний та технологічний), що знайшли відображення у порівняльних таблицях 3.1., 3.4.

У результаті порівняльно-педагогічного аналізу встановлено, що підготовка майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США та підготовка майбутніх фахівців – військовослужбовців (курсантів) у навчальних центрах ДПСУ мають спільні ознаки, зокрема: обов'язкове проходження медичної комісії, фізичного тестування; наявність громадянства, рівня освіти; використання форм і методів навчання. Водночас помітна й низка відмінних ознак, що пояснюються історичними, соціально-економічними та воєнно-політичними особливостями розвитку країн. У США підготовка майбутніх фахівців у сфері охорони кордону має винятково практико-орієнтований характер, відбувається із залученням сучасних засобів навчання та педагогічних інформаційно-комунікативних технологій у стислий термін; основу підготовки, яка завершується отриманням сертифікату відомчого зразку і відбувається за відомчими стандартами становить блок дисциплін професійного спрямування.

Варто підтримати запропоновані автором *методичні рекомендації* щодо використання прогресивних ідей американського досвіду в професійній підготовці курсантів у навчальних центрах ДПСУ. Методичні рекомендації, що розроблені на стратегічному, організаційному, педагогічному і дослідницькому рівнях. Імпонує їх детальна конкретизація, зокрема: створення єдиного навчального центру для усіх правоохоронних структур України з уніфікованим стандартом фізичної, вогневої, комунікативної, підготовки; удосконалення системи добору кандидатів та діагностування стану фізичної підготовки; упровадження курсу інтенсивної мовної підготовки з розширеним переліком мов, що надасть можливість брати участь у міжнародних проектах з підвищення якості професійної готовності та програмах обміну; використання у навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання (симуляторів, тренажерів); комплексне

дослідження професійної підготовки фахівців у галузі охорони кордону та окремих її аспектів у зарубіжних країнах з метою впровадження інноваційного досвіду в систему професійної підготовки майбутніх фахівців ДПСУ.

На позитивну оцінку заслуговують додатки (18 додатків на 50 сторінках), у яких представлено фактологічний матеріал, що висвітлює усі аспекти означеного дослідження і вдало доповнює його зміст.

Отже, проведена експертиза виконаних завдань засвідчує, що дисертантці вдалося всебічно розглянути теоретичні і методичні засади означеної проблеми, й отримати найбільш суттєві наукові результати для теорій і методики професійної освіти, порівняльної професійної педагогіки.

Основні результати дослідження Тронь Т. В. опубліковано у 19 наукових працях, із них 4 наукові статті – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 5 статей – у фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 9 публікацій – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій; 1 методичні рекомендації.

Результати роботи отримали належну апробацію: основні положення висвітлювалися у виступах автора на міжнародних, всеукраїнських конференціях і семінарах. Автореферат дисертації відображає основний її зміст.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні *побажання та зауваження дискусійного характеру*:

1. Потребують глибшої інтерпретації та аргументації теоретичні засади проблеми дослідження, зокрема теорії, принципи, підходи, які покладені в основу підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону в США. Так, у науковій новизні дисертантка декларує, що особливостями підготовки майбутніх фахівців охорони кордону в американському освітньому просторі є стандартизація й інтеграція змісту професійної підготовки на принципах компетентісно-орієнтованого і практико-орієнтованого підходів, забезпечення міждисциплінарної перспективи тощо. Водночас компетентісний та міждисциплінарний підходи розкриті недостатньо. У п.1.1 (с. 37) варто було б детальніше висвітлити погляди та напрацювання американських науковців, а не обмежуватися лише їх переліком.

2. Здійснюючи ретроспективний аналіз функціонування та діяльності прикордонного патруля США, дисертантка виокремила 6 етапів його розвитку. Не зрозуміло, за якими ознаками та критеріями здійснювалася класифікація визначених етапів. На нашу думку, не зовсім коректними є їх назви, наприклад, третій - *професійний розвиток* (1934–1960 рр.), четвертий - *функціонування* (1961–2000 рр.), шостий - *сучасний період* (2004 р. – до цього часу).

3. Відповідно до логіки викладу матеріалу у п. 2.2 (в якому розкрито зміст навчальних планів і програм) вважаємо, що інформацію про організацію добору та вступу фахівців, яка передбачає 9 головних етапів,

діяльність академії прикордонного патруля США, опис її інфраструктури (с.81-85) доцільно перенести в п. 2.1 «Особливості організації підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США».

4. Як підсумок одержаних результатів наукового пошуку варто було б передбачити розроблення моделі (схеми, структури) підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону США, в якій відобразити обґрунтовані методологічні, нормативно-правові, організаційно-педагогічні засади, що розкривало б розуміння системності цього феномену у досліджуваній країні.

5. Зважаючи на безперечну цінність у компаративних дослідженнях додатків, які інформативно насичують дисертаційну роботу та становлять інтерес для фахівців інших галузей науки, вважаємо, що доречно було б не лише давати на них посилання, а більше уваги приділити їх аналізу та інтерпретації.

6. Оскільки визначена проблема дослідження має компаративний характер, бажано було б висвітлити результати дослідження у фахових наукових журналах з порівняльної професійної педагогіки («Порівняльна професійна педагогіка», «Порівняльні педагогічні студії»).

Сформульовані вище зауваження та побажання не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Тронь Тетяни Володимирівни «Підготовка майбутніх фахівців у сфері охорони кордону Сполучених Штатів Америки» є завершеною самостійною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі порівняльної педагогіки і за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що дає підстави для присудження Тронь Тетяні Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики
іноземної мови та методики викладання
Хмельницького національного університету

Підпис Бідюк Н.М. засвідчує
Проректор з науково-педагогічної роботи

Н. М. Бідюк

С. А. Матюх